

Groen & Doen

Fitis kan vroeg invallend voorjaar niet bijbenen

Hero Moorlag

Tjiftjaf en fitis. Twee trekvogels die eind maart naar ons land komen om te broeden. Ze lijken sprekend op elkaar, maar zijn gemakkelijk aan hun zang te herkennen. Wie is de eerste lentrebode, fitis of tjiftjaf. Half maart hoorden we de eerste tjiftjaf. Eind maart zaten ze overal. In plantsoenen, singels en bossen, het trrr-tjif-tjaf-tjif-tjaf klonk in alle biotopen met hoge bomen. Maar waar bleef de fitis, de lentrebode die in andere jaren het aantal tjiftjafs overtrof. Hij werd pas begin april sporadisch gehoord. Sovon Vogelonderzoek Nederland meldt dat het aantal broedgevallen ten opzichte van 1990 is gekelder met 50 procent. De afname is het grootst in bossen. De fitis houdt van aanplant en opslag van berken. Dergelijke plekken zijn minder beschikbaar. De fitis moet het hebben van opslag op heidevelden. De klimaatverandering speelt ook een rol. Fitissen komen te laat uit Afrika aan. Ze missen het geschikte voedsel voor hun jongen.

Korte- en langeafstandstrekker

Een tjiftjaf zoekt zijn voedsel in hoge bomen, liefst eiken. Een fitis zie je rupsjes zoeken in struiken als lijsterbes, meidoorn, Drents krentenboompje en opslag van berken. De tjiftjaf is een korteafstandstrekker. Hij overwintert in Spanje. In zachte winters blijven enkele honderden in ons land hangen. Massaal komen ze vanaf half maart naar de broedgebieden. De fitis is een langeafstandstrekker. Hij overwintert te zuiden van de Sahel in Afrika. Sovon denkt dat langdurige droogte daar invloed heeft op het aanbod van voedsel. Eindelijk,

Ringmus niet gezien op voedertafel

De fitis (foto) heeft lichte, de identieke tjiftjaf donkere poten.

Martin van der Aa ©

in april, hoorden we de eerste fitis. Hij begint eind april of begin mei te broeden, maar mist dan de rupsenpiek, althans als het voorjaar vroeg is begonnen. Sovon: 'Ze kunnen de vroeger invallende lente niet bijbenen en missen zo de voedselpiek die nodig is om hun jongen te voeden.' Daarbij komt, dat de fitis slechts één keer broedt. Hij trekt in de nazomer alweer naar het zuiden en steekt zo snel mogelijk de Sahel over. De reproductie (het aantal vliegvlugge jongen) kan heel laag uitvallen, een reden dat er steeds minder fitissen zijn. De tjiftjaf broedt twee keer. Er is ieder jaar ruim voldoende reproductie om de soort duurzaam in stand te houden. Tjiftjafs verlaten ons land in de herfst en hoeven niet ver te vliegen naar het over-

winteringsgebied in Spanje. In zachte winters blijft een deel van de populatie plakken in Nederland, België en Frankrijk.

Waar is de ringmus

Fitis en tjiftjaf nestelen op of net boven de grond in dichte vegetatie. Ringmussen broeden in kastjes of natuurlijke holtes. Kwamen in vorige winters dagelijks vijf tot tien ringmussen af op het voer in onze achtertuin, de afgelopen winter niet één. Sovon constateert uit de telgegevens dat het aantal ringmussen sinds 1990 met meer dan 50 procent is afgenomen. Die trend zie je in heel West-Europa. Ringmussen eten zaden van onkruiden en voeren hun jongen met insecten. Het zijn overwegend standvogels. In het winterhalfjaar spelen graanstoppelevelden en zaadrijke overhoekjes een belangrijke rol als

voedselbron. Na de oogst worden stoppelevelden vaak meteen geploegd en ruige overhoekjes vind je niet veel meer. Het insectenaanbod in de zomer is sterk verminderd. 'Heb je wel gemerkt dat de voorruit van je auto vorige zomer vrij bleef van insecten?' vroeg een IVN'er me. Ja, inderdaad, in tegenstelling tot vorige warme zomers bleef de ruit vrijwel schoon. Door het gebruik van bestrijdingsmiddelen zijn er minder insecten voor ringmus en huis- en boerenzwaluw. Ringmus en boerenzwaluw zijn typische vogelsoorten van boerenerven en kleinschalig akkerland. De ringmus staat nu als 'gevoelig' op de Rode Lijst en is aandachtsoort geworden van het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer. Sovon: 'Een voor akker- en ervogels gunstig beheer biedt de ringmus mogelijk nieuwe kansen.'

Een frivole vlinder van stuifzanden met enige begroeiing

Het gaat niet zo goed met de heivlinder. Zijn leefgebieden worden steeds kleiner en raken meer versnipperd. Hoe dit beestje leeft, is een boeiende illustratie van hoe subtiel de relaties in de natuur in elkaar steken, maar confronteert ons ook met de kwetsbaarheid van deze soort en zijn leefmilieu. De heivlinder komt in Drenthe gelukkig nog veel voor. Dit fraai gecamoufleerd zandoogje woont het liefste in oude zandverstuivingen waar kale plekken zijn. Vlinders zijn koudbloedig en dus is hun lichaamstemperatuur afhankelijk van de buitentemperatuur. Een kaal zandgebied is daarom niet geschikt, omdat het op hete zomerdagen niet uit te houden is. Dichtgegroeide zandverstuiving zijn ook ongeschikt, omdat er geen kale plekken zijn om op te warmen. Zonder kale plekken ook geen vlinder. De eerste heivlinders zijn halverwege juli op de heide te zien. Heivlinders leven als vlinder ongeveer een maand. In dat korte leven proberen de mannetjes meerdere vrouwtjes te bevruchten. Een vrouwtje paart altijd met één mannetje. Ze legt zo'n 150 eitjes.

Heivlinder op bloeiende struikheide.

Geert de Vries ©

Daar trekt ze ongeveer vijf dagen voor uit. Na tien dagen kruipen de rupsen uit hun ei. Ze beginnen meteen te eten van schapengras. De rupsen verpoppen zich pas na 10 (!) maanden. Ze maken een holletje in het zand onder een graspol en bekleden dat met zijdespinsel, zodat ze geen last

van de zon hebben die het zand genadeloos kan verhitten. Na een maand kruipt de heivlinder uit zijn pop.

Op de dansvloer

Het mannetje wacht op de heide op langs vliegende vrouwtjes. Heivlinders zien slecht en reage-

ren op alles wat beweegt en wat op een vrouwtjesvlinder lijkt. Het is komisch te zien hoe een heivlinder verwachtingsvol op een dwarrelend berkenblaadje kan afduiken.

Als er een vrouwtje zijn territorium doorkruist, nodigt hij haar uit op een dansvloertje dat bestaat uit een kaal plekje. Als het vrouwtje ook verkering zoekt, kijkt ze belangstellend hoe het mannetje haar met uitnodigende danspasjes benadert. Eenmaal oog in oog wappert hij met zijn vleugels een lekker geurtje in haar richting en draait fraaie kringetjes met zijn voelspriet. Is het vrouwtje paringsbereid, dan stopt ze haar voelspriet tussen de voorvleugels van het mannetje. Dat schijnt zo opwindend te zijn dat de paring er snel op volgt. Zo'n paring varieert van drie kwartier tot twee uur. Wie op een zonnige zomerdag oog in oog wil komen te staan met de fraaie heivlinder, maakt in augustus de meeste kans in het Drouwenerzand en het Hijkerveld.

Sonja van der Meer, Stichting Het Drentse Landschap

HOOGVEEEN

Dromenvanger maken

Woensdag
10 mei van
15.00 tot
16.30 uur.

beleef de natuur!

Kunst uit de natuur! Samen een mooie dromenvanger maken met natuurlijk materiaal. Voor kinderen uit de midden- en bovenbouw. Heb je een mooie veer? Neem die mee. Locatie: IVN-Struunhuus in het Steenbergerpark.

► Geen kosten, wel aanmelden op www.ivn.nl/hoogeveen

ZUIDWOLDE

Vroege vogelexcursie

Zondag 30 april, vertrek om 6.00 uur. We gaan deze dag naar Beulakerpolder en Wetering (achter Giethoorn). Onze gids is Edwin de Weerd. Het is het gebied van baardman, purperreiger, wateral, snor en sprinkhaanrietzanger. We rijden gezamenlijk. Verzamelen om 6.00 uur bij het Tonckenshuys in Zuidwolde.

► Opgave via info@natuurverenigingzuidwolde.nl mag, maar is niet noodzakelijk.

RUINEN

Wereld van Oerrrr!

Zaterdag 29 april: Lente in de wereld van OERRR van 13.00 tot 16.00 uur. Een dag die in het teken staat van de lente. Je kunt de speurtocht Wereld van OERRR doen. Daarnaast kun je nog veel leuke activiteiten doen, zoals het maken van een 'uppe', zoeken naar diersporen en spelen bij de waterspeelplaats.

► Informatie en aanmelden via: www.natuurmonumenten.nl/bcdwingelderveld

DROUWEN

Lentewandeling

Op zondag 30 april is het thema broedvogels. De gids neemt je mee en leert je

luisteren naar de vogelgeluiden. Start om 12.00 uur bij Buitencentrum Boomkroonpad, Steenhopenweg 4. Kosten: 5 euro en 2,50 euro voor kinderen tot en met 12 jaar.

► Aanmelden via tel. 0592-377305 of boomkroonpad@staatsbosbeheer.nl